

Fod-figurer på Nias.

Af Ag. Møller.

I et jubilæumsskrift, „Feestbundel“, udgivet 1929 af Kon. Bataviaasch Gen. v. Kunsten en Wetenschappen, i anledning af selskabets 150-årige beståen, har den kendte Hollandske ethnolog, prof. J. P. Kleiweg de Zwaan, skrevet en artikel om de afbildninger af fødder, i sten, der forekommer på Nias, en lille ø udfør midten af Sumatras vestkyst, med særpræget megalith-kultur.

Det fremgår af artiklen, at Kleiweg de Zwaan, der i sin tid selv har gjort intensive studier på Nias, på andre områder, ikke dengang har haft sin opmærksomhed rettet mod disse fod-afbildninger, men kun bemærket dem i forbigående. Ved affattelsen af artiklen har han, for at kunne give en oversigt over udbredelsen af sådanne skulpturer på øen, måttet ty til Schröders store værk om Nias fra 1917¹⁾.

På tilsvarende måde er det gået mig. Mens jeg var på Nias, 1923—1927, studerede jeg meget indgående visse sider af den Niassiske kultur, søgte at gøre mit kendskab hertil fuldkomment, og kunde derfor ikke tillade mig at bruge for megen tid til det øvrige. Og nu har jeg, efter min hjemkomst, under behandlingen af mit materiale, gang på gang måttet beklage, at jeg ikke ofrede den eller den side af Nias-kulturen blot lidt mere tid.

Når man lever nogle år af sit liv på et afsides sted, hvor man med intens glæde lever sig ind i den egenartede kultur, vil man følelsesmæssigt optage i sig meget mere end det, man når at tilegne sig som viden.

Sidenhen, når, på grund af den store afstand, lejlighed til nærmere undersøgelser ikke mere gives, fristes man let til at fremsætte løst underbyggede meninger om spørgsmål, man ikke nåede at studere grundigt.

¹⁾ E. E. W. Gs. Schröder: „Nias“, Leiden 1917.

Man bygger på spinkle iagttagelses-grundlag, gør omhyggelige literaturstudier og konstruerer sig til store resultater, der ser bestikkende ud, men mangler det solide grundlag, som kun kunde skaffes på selve stedet.

Om de Niassiske fod-afbildninger fremsætter Kleiweg de Zwaan sådanne ganske løst underbyggede meninger, som efter de indtryk, der har bundfældet sig i mine erindringer fra mit Nias-ophold, sandsynligvis er ganske urigtige. Mine meninger er desværre, som antydet, på dette område ikke bedre underbyggede, men kan dog måske gøre nogen gavn ved at vække tvivl om de af Kleiweg de Zwaan fremsatte.

Til belysning af forekomsten af sten med fod-afbildninger giver Schröder eksempler. I Syd-Nias findes i Lahusa en sten anbragt for en ung høvdingssøn, i Hili Simaetanö en sten anbragt for en høvdingshustru, og af en sten i Hili Falawu bringer Schröder et billede (afb. 82), hvoraf formentlig ses, at fødderne har været en ung kvindes. I Nord-Nias fik Schröder den forklaring, at sådanne sten alene oprettedes for barnløst døde, særligt høvdingshustruer.

Schröder nævner forskellige andre steder på Jorden, hvor sådanne fod-skulpturer også forekommer, men går ikke nærmere ind herpå.

Kleiweg de Zwaan nævner endnu en række steder, hvor fod-afbildninger kendes. Han omtaler forsøg på forklaring af disses betydning. Mange steder er der tale om Buddhas fodspor, Adams fodspor, Abrahams fodspor etc., altså en slags existensbeviser på mægtige eller guddommelige væseners tilværelse, og samtidigt er sådanne fodspor-sten steder, hvor disse væsner æres og tilbedes. Og der er, især for Indonesiens vedkommende, tale om foden som symbol på kønsorganerne, symbol på magt, befrugtende kraft.

Kleiweg de Zwaan mener da at måtte antage, at fodafbildningerne på Nias og Pulu Tello (en endnu mindre nabo-ø) kan tilskrives Asiatisk indflydelse, og således måske tyde på hele den Niassiske sten-kulturs Asiatiske oprindelse!

Dette i modsætning til Schröder, der mener, at de Niassiske fodsten meget vel kan tænkes at være af ren national oprindelse, opstået uden påvirkning udefra.

De af Schröder omtalte sten mener jeg selv at have set, omend jeg ikke har nogen helt tydelig erindring derom, undtagen for det afbildede, særdeles smukke exemplars vedkommende. Desuden husker jeg en fod-sten i Hili Sitöra (tidl. Bawö Lowalani), beliggende umiddelbart ved Telok Dalem, stenen anbragt foran et hus, på række med andre „hellige“ sten. Fødderne var et halvvovent barns, smukt udførte, og om disse fødders betydning forhørte jeg

mig og fik forklaret, at de tjente til erindring om et dødt barn. Om forældrene tilhørte en adelig slægt (siulu), husker jeg ikke.

Det er mit bestemte indtryk, og jeg tror ikke, jeg tager fejl i, at alle Niassiske fod-sten har fødderne i *positiv-figurer* (fuld legemstykkelser eller mer eller mindre ophøjet relief), smukt og naturtro udførte, og at de alle er unge personers fødder, kvinders og børns. Og altid findes fødderne parvis, i naturlig stilling ved siden af hinanden.

Af uden-Niassiske fod-afbildninger har jeg haft lejlighed til at undersøge to sten i Nationalmuseet i København, værelse nr. 10, nr. 32 og 33. For begge disse stens vedkommende drejer det sig om det samme, fordybede fodspor af fuldvoxne mandsfødder, meget råt udførte, på den ene sten kan tærnes aftryk skelnes, den anden stens spor er næsten ens i begge ender, synes trådt med klodsede kludesko. Man har, så vidt jeg kunde få oplyst, ingen særlig pålidelig forklaring på disse fod-stens betydning, men er nok nærmest tilbøjelig til at tænke på „gudens fodspor“ (Thor? Odin?).

Det må nu først og fremmest bemærkes, at det forekommer mig meget sandsynligt, at *fodspor* og *positive fod-figurer* overhovedet ikke bør sidestilles, overhovedet intet har med hinanden at gøre.

Kleiweg de Zwaan skelner slet ikke mellem disse fænomener. Alene derfor må, mener jeg, hans overvejelser være misvisende.

Hos J. Ph. Vogel, „The earliest Sanskrit-Inscriptions of Java“ (Publicaties van den Oudheidkundigen Dienst in Ned. Indië, Deel I, 1925), som Kleiweg de Zwaan citerer, finder man udelukkende *fodspor* omtalt, spor, der siges i „India proper“ altid at tilskrives en guddommelig person (undertiden drejer det sig om naturfrembragte, fodsporlignende fordybninger, undertiden om menneskeværk), medens sporene på de tre af de beskrevne Vest-Javanske sten tilhører kong Purnavarnam, og sporene på den fjerde af disse sten tilhører hans elefant. De Vest-Javanske fodspor skyldes altså en på den tid, da stenene blev forsynet med disse spor og inskriptioner, i 5. årh., endnu levende og højtæret person.

Men de Niassiske fod-figurer synes at være noget for sig selv, *positiv-figurer*, ikke *fod-spør*. Forestillende privat-personers, ikke alment ærede personers fødder.

Den forklaring på fodspor i sten, at fodspor for det primitive menneske er det sikreste tegn på en persons (eller et dyrs) nærværelse, så længe pågældende endnu ikke er set in corpore, at fodspor derfor kan virke ærefrygtindgydende og blive genstand for tilbedelse, når det drejer sig om en guddommelig eller højtæret

person, denne forklaring kan tydeligvis ikke anvendes på de Niassiske fod-figurer.

Schröders simple forklaring, at disse figurer tjener til at holde mindet om en afdød levende, den samme forklaring som blev givet mig den eneste gang, jeg spurgte, forekommer mig at have sandsynlighed for sig.

Det er vel sandt, at foden også på Nias kan være et almindeligt kraft-symbol (som også armen, penis, kvindebryster, øjet), symboliserende menneskets hele kraft eller visse dele deraf, og at f. ex. ægtefællens fodvaskevand kan anvendes som kraft-middel ved vanskelige fødsler.

Men jeg ser ikke ret nogen forbindelse mellem sådan magi og fod-figurerne.

Når man har været hyppig gæst i Niassiske huse, har siddet på bænken under tremmevinduet og set husets beboere, især kvinder og børn, som de færdes under de daglige hjemlige forhold, da véd man, at øjet naturligt rettes mod de nøgne fødder, og på disse falder også lyset.

Har en Niassisk adelsmand således, dag efter dag, siddet i sit hus og glædet sig over en ung hustru eller over sine opvoxende børn, og døden så ganske pludseligt, som så ofte på Nias, henter en af disse kære, da vil han, som ethvert andet menneske, hvis glæde brat afbrydes af døden, i de kommende uger og måneder uafbrudt pines af et smerteligt savn. Men i Niasserens sind vil savnet og mindet om den afdøde præges af Niassiske forhold. Disse skønne nøgne fødder vil kunne stå lysende klart for ham længe efter, at den afdødes øvrige træk allerede er udviskede.

I erindringens lys vil Niasserens følelser for den døde kunne ligesom samle sig om billedet af disse fødder. Hvor naturligt, at han en dag begynder at danne de fødder i sten, som et hjertegribende minde. Arbejdet dermed dulmer vel smerten.

Det er ikke altid magisk-religiøse forestillinger, der bestemmer primitive folks handlinger.

På trods af Kiplings altfor ofte citerede ord om „Øst“ og „Vest“ forekommer det mig, at lighederne mellem primitive og civiliserede er både større og væsentligere end forskellene.

De af Schröder citerede Niassiske talemåder „oja gahe ba danö“, om en Niasser, der har flere hustruer og talrige efterkommere, og „löna ahe ba danö“, om en Niasser, der dør barnløs, viser sikkert hen mod den rette forståelse af fod-figurerne.

Mange fødder på jorden — ingen fødder på jorden.